

นักพัฒนศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

สู่ศตวรรษ 2000

จันทร์ชลี มาพุทธ

อาจารย์โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยบูรพา

นักพัฒนศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีบทบาทและหน้าที่ควบคู่กันไปคนเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ จึงเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในยุคสังคมข่าวสาร ถ้าต้องการให้ประเทศเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ จะต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้งด้านการศึกษา ด้านสุขภาพและด้านเจตคติ สังคมเรามีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย ทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคม การเมืองและเทคโนโลยี ในฐานะนักพัฒนศึกษาซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เราควรจะมีมุมมองแนวโน้มในอนาคตว่าจะเป็นเช่นไร ดังนั้นเพื่อเป็นการเตรียมบทบาทของตนเองมุ่งสู่ศตวรรษ 2000 เราควรต้องพัฒนาตน พัฒนางานวิชาชีพและพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นสมกับการดำรงชีวิตในยุคสังคมข่าวสาร

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีรูปแบบ 4 รูปแบบ คือ 1) ฝึกอบรม 2) ศึกษาเล่าเรียน 3) พัฒนาตนเอง 4) พัฒนาสิ่งแวดล้อม

บทบาทและหน้าที่ของนักพัฒนศึกษา

1. ควรจะเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนรู้ได้แก่บทบาทของการเป็นผู้สอน ผู้สร้าง กำหนดหลักสูตร และเป็นผู้พัฒนาสื่อและวิธีการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหา

2. ควรจะเป็นที่ปรึกษาของหน่วยงานได้ หมายถึง การเป็นผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์เฉพาะด้าน เสนอแนวคิดทฤษฎี วิธีปฏิบัติใหม่ ๆ ตลอดจนเป็นตัวกระตุ้นการกระทำที่จะนำไปสู่การพัฒนา

3. ควรจะเป็นผู้บริหารที่ดี หมายถึง การเป็นผู้กำหนดนโยบาย ยุทธวิธี ทิศทางและแผนดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ทักษะที่จำเป็นของนักพัฒนศึกษา คือ เก่งคิด เก่งคน เก่งงาน ผู้ปฏิบัติงานระดับล่างควรที่จะมีลักษณะเก่งงานให้มาก ซึ่งตรงกันข้ามกับผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในฐานะผู้บริหารที่จะต้องมีความคิดริเริ่ม ปรับปรุง ติดตาม ตรวจสอบกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มาก เพื่อกำหนด นโยบายและแนวทางที่ควรจะเป็น นโยบายจะเป็นปัจจัยผลักดันให้บุคลากรในองค์กรเห็นความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และมีแรงจูงใจที่จะพัฒนาตนเอง หากการกำหนดนโยบายอาศัยข้อมูลจากทั้งระดับล่างและบน ส่วนลักษณะร่วมที่ทุกระดับจะต้องมี คือ การที่จะติดต่อสัมพันธ์กับหมู่สมาชิกในการที่จะทำงานเป็นทีม หากจะถามว่าทักษะดังกล่าวพอเพียงกับการปฏิบัติหน้าที่ที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในปัจจุบันหรือไม่ โดยเฉพาะการก้าวไป

สู่ศตวรรษใหม่ของยุคสังคมข่าวสารและเทคโนโลยี คำตอบก็คือ ยังไม่เพียงพอ สิ่งที่คุณเขียนเห็นว่อย่างน้อย นักพัฒนศึกษาจำเป็นต้องมีอย่างน้อยต่างกัน ก็คือ วิสัยทัศน์ (Vision) เรียกชื่อเป็นภาษาไทยว่า "การมองการณ์ไกล" หมายถึง การมองภาพรวมของระบบงาน ทั้งระบบเห็นความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เพื่อที่จะนำมาเป็นข้อมูลในการวางแผน การวางแผนที่ดีควรเป็นการวางแผน "เชิงรุก" ไม่ใช่ "เชิงรับ" เป็นการวางแผนเพื่อป้องกันปัญหามากกว่าการวางแผนเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าอีกต่อไป

ระดับการมองการณ์ไกลเพื่อการพัฒนาการศึกษาของนักพัฒนศึกษา คือ คิดและสร้างภาพที่ควรจะเป็น สื่อสารและปฏิบัติการล่วงหน้า นั้นหมายถึงว่า นักพัฒนศึกษาในระดับสูง ๆ นำที่จะมีความสามารถในการมองการณ์ไกลได้กว้างกว่า ลึกกว่าผู้ปฏิบัติงานในระดับล่าง จะต้องรู้ว่าหน่วยงานของตน มีหน้าที่อะไร สภาพในอนาคตของหน่วยงานจะเป็นอย่างไร หน่วยงานมีความพร้อมในเรื่องใด มีปัญหาอุปสรรคในเรื่องใดบ้าง จุดอ่อนอยู่ที่ไหนซึ่งจะทำให้สามารถคิดแก้ปัญหาไปข้างหน้าได้อย่างเหมาะสมและเป็นระบบ นักพัฒนศึกษาควรวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกหน่วยงานด้วย เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนค่านิยมร่วมสมัยของสังคม อันจะมีผลกระทบต่อกิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในอนาคตมาประกอบการพิจารณากับการกำหนดนโยบายและเป้าหมายของหน่วยงานเพื่อนำมาจัดทำเป็นแผนกลยุทธ์ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติการล่วงหน้า

นักพัฒนศึกษาควรมีความสามารถในการคาดคะเนลักษณะของปัญหา หาหนทางป้องกันและกระตุ้นให้มีการปฏิบัติงานของระดับล่างก่อนที่ปัญหา

จะเกิดขึ้น จะเห็นได้ว่าการบริหารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษใหม่จะไม่ใช่เพียงแค่บริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์เพียงอย่างเดียวแต่ยังขยายรวมถึงการเป็นผู้มองการณ์ไกลอีกด้วย

ในยุคของสังคมข่าวสารนั้น การมุ่งปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนในหน่วยงานนั้น ๆ กำลังจะหมดไป การติดต่อข้ามหน่วยงานมีความสำคัญมากขึ้น นักพัฒนศึกษาจึงต้องมีโลกทัศน์ที่กว้างไกล อิทธิพลของแนวคิด แนวปฏิบัติงาน ข้อมูลการสื่อสาร เทคโนโลยีของชาวต่างชาติเข้ามามีผลกระทบต่อการปฏิบัติในหน้าที่ของเราเป็นอย่างมาก อาทิ การฝึกอบรมวัฒนธรรมข้ามชาติ (Cross - Cultural Training) การฝึกอบรมหลากหลายเชื้อชาติหลายวัฒนธรรม (Diversity Training) ของหน่วยงานจะเป็นเครื่องบ่งชี้ให้นักพัฒนศึกษาต้องปรับความรู้ทางด้านวัฒนธรรมต่างชาติ ความสามารถทางภาษา การเรียนรู้มารยาทสากลในการติดต่อสื่อสาร ความสามารถในการติดต่อสัมพันธ์ให้มาก

สิ่งเหล่านี้ผู้เขียนเห็นว่า นักพัฒนศึกษาในสังคมไทยน่าที่จะต้องคำนึงและเตรียมความพร้อม ความสามารถ ทักษะและเจตคติของตนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวในอนาคต

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น จะต้องพัฒนาหลาย ๆ ด้านให้มีความสมดุลและเหมาะสมตามสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป คือ 1) การพัฒนาทางกาย 2) การพัฒนาความรู้ 3) การพัฒนาคุณธรรม 4) การพัฒนาทักษะและความสามารถ 5) การพัฒนาประสบการณ์ 6) การพัฒนาระบบความคิด

การพัฒนาระบบความคิดเป็นเครื่องช่วยให้ใช้ความรู้ได้ถูกต้อง เช่นจะใช้อย่างไร ที่ไหน เมื่อใด เมื่อมีความรู้สำหรับงาน มีความคิดสำหรับใช้พิจารณา ใช้ความรู้ให้ถูกต้องย่อมทำงานได้ผลสมบูรณ์ดียากที่จะผิดพลาด

ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันทรงดำรัสว่า

"การจะพัฒนาทุกสิ่งทุกอย่างให้เจริญขึ้นนั้น จะต้องสร้างและเสริมขึ้นจากพื้นฐานเดิมที่มีอยู่ก่อนทั้งสิ้น ถ้าพื้นฐานไม่ดีหรือคลอนแคลนบกพร่องแล้วที่จะเติมเสริมต่อไปให้เจริญขึ้นไปอีกนั้นยากนักที่จะทำได้"

ดังนั้นสังคมไทยถึงเวลาแล้วหรือยัง ที่จะต้องปรับโครงสร้างและระบบการทำงานเพื่อให้เกิดความสมดุล การยกเครื่อง (Re - Engineering) เป็นการปรับโครงสร้างการบริหารงานเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการทำงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มมากขึ้น นิยมใช้กันมากในวงการธุรกิจแนวคิดนี้ได้แพร่ขยายไปยังองค์กรต่าง ๆ อย่างกว้างขวางไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาคเอกชนหรือของรัฐในฐานะนักพัฒนศึกษทำให้เกิดความคิดว่าถึงเวลาแล้วหรือยังที่จะมีการยกเครื่องในวงการศึกษาไทย

ทรัพยากรมนุษย์นับได้ว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาในอนาคตว่าควรจะมีลักษณะเป็นเช่นไร เราลองมามองการศึกษาของรัฐที่จัดให้กับคนว่าบรรลุจุดมุ่งหมายหรือไม่เพียงไร ผลผลิตที่ออกมาเป็นเช่นไร

อดีตที่ผ่านมารัฐเข้ามาดูแลการจัดการศึกษาอย่างเบ็ดเสร็จแทบทุกด้าน รัฐจะกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเป็นแม่แบบของการจัดการศึกษาทุกระดับการศึกษาเป็นการรวมอำนาจเพื่อสร้างเอกภาพความมั่นคงและมุ่งผลิตกำลังคนเพื่อป้อนตลาดแรงงาน ระบบการศึกษาจึงเป็นเครื่องมือของรัฐที่จัดเพื่อสนองอุดมการณ์ ทัศนคติความเชื่อและระบบเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม การตลาดมาตลอดเวลาและละทิ้งบทบาทที่สำคัญยิ่งของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สมบูรณ์และมีคุณภาพ เราจึงเห็นแต่จำนวนปริมาณผลิตผลการศึกษาที่ออกมาเป็นจำนวนมากและกำลังมี

สภาพล้นตลาดแรงงาน

แนวคิดของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สมบูรณ์และมีคุณภาพในยุคสังคมข่าวสารนั้น จะต้องมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพของระบบข้อมูลข่าวสาร กระแสการเมือง การปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพระบบเกษตรอุตสาหกรรม ในอนาคตจึงเป็นเรื่องที่ต้องนำเข้ามาแทนที่แนวความคิดเดิมที่มุ่งแต่ผลิตกำลังคนเท่านั้น

การศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในบริบทของสังคมไทยนั้น จะต้องออกจากระบบการควบคุมของรัฐเดี่ยวก่อน เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากยิ่งขึ้น มีความเป็นอิสระและหลากหลายจากระบบเดิมที่มีอยู่ คำนึงถึงสิทธิมนุษยชนของผู้เรียนมากขึ้น ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตามความสนใจ ความต้องการและปัญหาที่เกิดขึ้นมีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์แข็งแรง มีความคิดมีทักษะในการแสดงความคิดเห็นกล้าแสดงออก กล้าวิพากษ์วิจารณ์ มีความสามารถทางภาษามากกว่า 1 ภาษา มีลักษณะการเป็นผู้นำผู้ตาม สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี มีจิตใจละเอียดอ่อน เที่ยงพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม เข้าใจและรู้จักวัฒนธรรมของตนเองและของผู้อื่นอย่างถ่องแท้มีความสามารถในการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์กับการทำงานที่มีอยู่เดิม มีการตัดสินใจอย่างถูกต้องบนระบบข้อมูล ข่าวสาร สังคมที่เป็นนานาชาติ มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เข้ามาใช้ในระบบการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น

การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นเป็นเรื่องเดียวกัน ไม่ใช่เรื่องแตกต่างกัน คือ เราจะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ได้ผลดีก็จะต้องใช้วิธีการศึกษาในเวลาเดียวกันเป้าหมายของการจัดการศึกษา ส่วนหนึ่งก็คือ มุ่งเน้นเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งการศึกษานั้นมีบทบาทที่สำคัญ ๆ อยู่ 3 ประการ คือ

1. การศึกษาเป็นกระบวนการที่จะถ่ายทอด อารมณ์รักษาและพัฒนาไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมที่ดั่งาม ของประเทศชาติและของมนุษยชาติให้คงอยู่และเจริญ รุ่งเรืองต่อไป เช่น เราสอนให้เด็กสามารถจะติดต่อกัน สื่อสารกันได้ ให้ภาษาได้ดีนั้นก็คือการรักษาวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี

2. การศึกษามีหน้าที่เสริมสร้างความรู้ พัฒนาความรู้ ความสามารถให้เกิดขึ้น การศึกษาเป็น กระบวนการที่จะต้องพัฒนาและเสริมสร้างคุณลักษณะ เหล่านี้ให้เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียน ให้เป็นคนฉลาด มีความ สามารถ มีวิจารณญาณ

3. การศึกษามีหน้าที่สร้างคนให้มีความ พร้อมที่จะไปดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคม

การพัฒนาการศึกษาเป็นการจัดการศึกษาเพื่อ เพิ่มศักยภาพและพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับยุค สังคมข่าวสารที่มีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ซึ่งเราไม่อาจจะละทิ้งพื้นฐานทาง วัฒนธรรมได้จำเป็นที่จะต้องพัฒนาความรู้กับวัฒนธรรม ควบคู่กันไป

แนวโน้มการเป็นสังคมข่าวสาร คือ มีความ เจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี คอมพิวเตอร์และ การสื่อสารซึ่งทำให้เราสามารถติดต่อกันได้อย่างรวดเร็ว และยังทำให้เรามีอำนาจเกี่ยวกับการมีข้อมูลข่าวสาร เพิ่มมากขึ้นประเทศใดมีความก้าวหน้าในด้านนี้ก็ย่อมมี ศักยภาพที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของเราได้อย่างมี ประสิทธิภาพ เทคโนโลยีข่าวสารยังจะเปลี่ยนแปลงวิถี ชีวิตของเราด้วยโดยเฉพาะชีวิตการเรียนรู้ (Learning Life) รูปแบบการศึกษาในอนาคตจึงอาจจะค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงจากการเรียนในระบบโรงเรียนมาเป็นการ เรียนรู้อยู่กับบ้านมากขึ้น

ในอนาคตสังคมข่าวสารจะมีความสัมพันธ์ กับนานาประเทศและสังคมอื่นในโลกสังคมไทยจะ ดำเนินชีวิตได้ด้วยการอาศัยข้อมูลข่าวสารเป็นพื้นฐาน

ในการตัดสินใจยุคสังคมข่าวสาร (INFORMATION SOCIETY) การศึกษาจึงควรเปลี่ยนบทบาทที่จะต้องรับ ภาระหนักในการพัฒนาการศึกษาให้มีศักยภาพเพื่อ พัฒนากำลังคน สำหรับสังคมยุคใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วเพื่อรับกับวัฒนธรรมตะวันตกที่กำลัง หลั่งไหลเข้ามาสู่สังคม โดยตั้งมั่นอยู่บนพื้นฐาน วัฒนธรรมไทยและการดำรงรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นไทยควบคู่กันไปอย่างมีดุลยภาพ

จากสภาพของการรับข้อมูลข่าวสารดังกล่าว วัฒนธรรมดั้งเดิมจะมีการเปลี่ยนแปลงและจะหมด ความเป็นเอกภาพ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกำลัง ถูกทำลายลง ปัจเจกบุคคลอยู่ท่ามกลางความขัดแย้ง ระหว่างวัฒนธรรมเก่าและใหม่การรับข่าวสารที่ย่อย แยกอารยธรรมที่มีลักษณะหลายรูปแบบ คือ มีความ ย่อยแยกและหลากหลาย ทำให้วิถีชีวิตและความคิด ของคนเรามีความแตกต่างกันมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การสร้างชีวิตที่สมบูรณ์และมีจิตใจที่ปกตินั้นต้องคำนึง ถึงความต้องการของชุมชน ความต้องการโครงสร้าง และความต้องการความหมายเป็นประการสำคัญ

ดังนั้นสมาชิกของสังคมในคริสต์ศตวรรษ 2000 จะต้องมีคุณสมบัติที่เหมาะสมยอมรับการเปลี่ยนแปลง ของสังคมในอนาคตได้อย่างพอดี คนในยุคใหม่จะต้อง เป็นคนที่มีความเป็นตัวของตัวเองและภูมิใจในวิถีชีวิต ของตน การพัฒนาระบบความรู้และกระบวนการเรียนรู้ ที่ครอบคลุมทรัพยากรธรรมชาติอย่างทั่วถึง ทั้งในด้าน ทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติแวดล้อมกับ ทั้งเป็นบูรณาการเชื่อมโยงระหว่างกระแสความรู้สมัย ใหม่กับฐานความรู้ในวัฒนธรรมประเพณีภายใน สังคมไทย

กระแสน้อยกลับ

ท่ามกลางคลื่นแห่งความเปลี่ยนแปลง ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมไทยแต่เมื่อพิจารณาสังคมไทย ในฐานะที่เป็นประเทศที่มีวัฒนธรรมที่มั่นคงและมี

วัฒนธรรมทางด้านจิตใจที่เข้มแข็งแล้วสำหรับสังคมไทย ในขณะที่คนไทยบางกลุ่มกำลังเพิ่มความเป็นสากลเพื่อการอยู่ร่วมกับประเทศทั่วโลกได้นั้น แต่คนไทยส่วนใหญ่ควรจะนึกถึงความเป็นไทย วัฒนธรรมไทย การพัฒนาและการสร้างสรรค์ค่านิยมและวัฒนธรรมไทย ด้วยการนำหลักธรรมและภูมิปัญญาไทยไปช่วยแก้ปัญหาของประเทศที่ต้องเผชิญกับกระแสวัฒนธรรมสากลที่ไหลบ่าเข้ามาสู่สังคมไทย คนไทยจะต้องช่วยเสริมสร้างเอกลักษณ์และเผยแพร่วัฒนธรรมไทยให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น

กระแสหลัก

แนวโน้มการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงด้านวิทยาการของโลก ความต้องการผลิตกำลังคนทางด้านวิทยาศาสตร์หลากหลายสาขาเพื่อจะให้เพียงพอกับสังคมที่เป็นสังคมอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้น ซึ่งจะต้องมีการวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมีแบบแผนที่แน่นอน

ปัจจุบันสังคมไทยกำลังขาดแคลนกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทั้งในภาครัฐและเอกชน แสดงให้เห็นว่าในการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมและการลงทุนในด้านอุตสาหกรรมนั้นจะต้องมีการลงทุนในด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีเป็นอันมาก โดยเฉพาะการลงทุนในด้านการศึกษาและการฝึกอบรม เนื่องจากมีธุรกิจเป็นจำนวนมากมีความจำเป็นที่จะต้องมีเครือข่าย การสื่อสาร การคมนาคมและการนำเข้าเครื่องมือคนในชาติจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ขาดเสียมิได้

กระบวนการพัฒนางานวิจัยจะช่วยให้การพัฒนาที่มีลักษณะที่ใช้ปัญหาเป็นตัวตั้งหรือมุ่งสู่การวิเคราะห์ปัญหา (PROBLEM - ORIENTED) ในทุกมุมทุกด้านนักวิชาการทุกสาขาวิชาจะใช้ปัญหาเป็นจุดเริ่มต้นแล้วต่างก็ศึกษาค้นคว้าวิจัยค้นหาสาเหตุของปัญหาในด้านที่ตนมีความชำนาญ การวิจัยและการพัฒนาจะเป็น

กระบวนการกลุ่ม โดยใช้ภาษาเทคนิคในภาควิชาของตนจนได้ผลสรุปแล้วก็ต้องแปลเป็นภาษาระบบเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์เพื่อให้สมาชิกกลุ่มที่ร่วมวิจัยและนักวิชาการภายนอกยังเกิดความรู้ความเข้าใจร่วมกัน แล้วจึงมีการเริ่มต้นศึกษาค้นคว้าเพื่อหาแนวทางการพัฒนา ร่วมกันในขั้นต่อไปและเมื่อได้แนวทางขั้นตอนในการดำเนินงานหรือขั้นตอนในการปฏิบัติแล้วก็จะต้องมีการแปลเป็นภาษาระบบเพื่อการสื่อสารอีกครั้งหนึ่ง

จากการเปลี่ยนแปลงจากทั้งสองกระแสดังกล่าว จะเห็นได้ว่ากระแสการเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจากภูมิปัญญาสากล และกระแสความเจริญก้าวหน้าขององค์ความรู้อันเกิดจากภูมิปัญญาไทย ภาวของความปลอดภัยเปลี่ยนแปลงด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในสังคมไทย คือ การบูรณาการเข้าหากันทั้งสองกระแสเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ได้อย่างกลมกลืนและเกื้อกูลต่อกัน

หลักการจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มศักยภาพในการนำการเปลี่ยนแปลงนั้น มีหลักการ ดังนี้

1. **หลักสูตร** แต่เดิมไม่สามารถทำให้เยาวชนและประชาชนสามารถปรับตัวเข้ากับชุมชนหรือท้องถิ่นของตนได้ ผู้สำเร็จการศึกษามักจะถูกวิถีชีวิตของชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ ไม่มีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมของตน และไม่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุขในสังคมของตน เพราะหลักสูตรโดยทั่วไปมักจะมีเนื้อหาสาระที่ไม่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาหรือวัฒนธรรมของท้องถิ่นเลย มักจะให้เรียนรู้ในสิ่งที่ไกลตัวมากกว่าสิ่งที่อยู่ในชุมชนหรือสังคมนั้น

แต่เดิมหลักสูตรจัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของระบบราชการมากกว่า ออกมารับใช้ระบบอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม ในปัจจุบันจึงมีการเคลื่อนตัวมากขึ้นมีการอพยพเข้ามาอยู่ในเมืองเพื่อหางานทำมากขึ้นจนงานในเมืองมีไม่เพียงพอ ในขณะที่เดียวกันสังคมเกษตรกรรมก็ขาดแคลนแรงงานที่ดีและ

มีคุณภาพที่จะอยู่พัฒนาท้องถิ่นของตนมากยิ่งขึ้น

ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง ควรจะมีการนำหลักธรรมและวัฒนธรรมมาจัดเป็นเนื้อหาสาระของหลักสูตรยิ่งขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ความสามารถในการประพฤติปฏิบัติ ตลอดทั้งควรมีการกระจายอำนาจในการจัดทำหลักสูตรมากยิ่งขึ้น

นอกจากจัดวิชาพื้นฐานที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนแล้ว ควรมีเรื่องอาชีพและเน้นการปฏิบัติของอาชีพต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการในการดำรงชีวิตได้อย่างสงบสุข

2. กระบวนการเรียนการสอน เน้นการเรียนรู้เพื่อรู้มากกว่าการเรียนรู้เพื่อนำมาปฏิบัติ เรียนจดจำมากกว่าเรียนจัดการ การเรียนรับมากกว่าเรียนให้เรียนใช้มากกว่าเรียนผลิต เรียนคิดจากความรู้สึกมากกว่าเรียนคิดจากทฤษฎี ผู้ที่เรียนจบในหลักสูตรทุกระดับทุกประเภทมักจะขาดความสามารถที่จะทำงานได้ประสบความสำเร็จไม่เป็นที่ต้องการของนายจ้าง คิดวิเคราะห์ไม่เป็นจึงเกิดภาวะตกงาน การเรียนการสอนไม่สามารถทำให้คนรู้จักทั้งตนเองได้ ไม่รู้จักวิธีคิด

ควรเน้นกระบวนการและวิธีแสวงหาความรู้ เพื่อนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ มากขึ้น วิธีการเรียนการสอนจะเป็นทั้งวิธีการทางวิทยาศาสตร์เพื่อแสวงหาความรู้ทางโลกและวิธีการฝึกสมาธิเพื่อแสวงหาความรู้ทางธรรม ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์และการฝึกฝนอย่างมีระบบ การเรียนการสอนด้วยวิธีนี้ยังเป็นการแก้ไขปัญหาทางด้านร่างกายและจิตใจของคนในสังคมยุคปัจจุบันได้อีกด้วย

3. การประเมินผล เน้นการประเมินผลการศึกษาไทยทุกระดับมักจะประเมินความรู้มากกว่าทักษะหรือความสามารถในการประพฤติปฏิบัติ และไม่ได้ประเมินเจตคติ ดังนั้นควรมีการประเมินผลตามความสามารถ ความประพฤติและเจตคติมากยิ่งขึ้น

การพัฒนาการศึกษาจำเป็นต้องมีการพัฒนาเป็นไปในลักษณะที่สอดคล้องกับรากเหง้าวัฒนธรรมไทยที่มีอยู่ดั้งเดิมเพื่อให้เกิดความสมดุลกลมกลืนกัน แต่ต้องมุ่งไปในอนาคตท่ามกลางความเจริญของยุคสังคมข่าวสาร สื่อการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาจะเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปสู่ระบบคอมพิวเตอร์และระบบสื่อสารคมนาคมผ่านดาวเทียมและส่งผ่านถึงผู้สอนและผู้เรียนได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

ผู้สอนจะต้องศึกษาหาความรู้ในการสร้างและพัฒนาสื่อเพื่อการเรียนการสอนให้มากยิ่งขึ้นเพราะสื่อการเรียนการสอนในยุคนี้มีมากมายหลายรูปแบบ นอกเหนือจากตำราเรียนหนังสือแล้วยังมีรูปภาพ แผ่นโปร่งใส วิทยุ และโทรทัศน์วงจรปิดตลอดจนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ต่าง ๆ โดยเฉพาะโปรแกรมคอมพิวเตอร์สามารถจัดเก็บข้อมูลได้อย่างเป็นระบบ ข้อมูลข่าวสารทุกประเภทที่มีอยู่ในห้องสมุดขนาดใหญ่ทั้งหมดจะแปรสภาพไปอยู่ในระบบคอมพิวเตอร์และสามารถบริการได้อย่างกว้างขวางโดยผ่านศูนย์เครือข่ายหรือผ่านดาวเทียมและส่งตรงไปยังผู้รับบริการทั่วทุกแห่งในโลกได้

นอกจากสื่อการเรียนการสอนดังกล่าวแล้วทุกสถาบันอาจจะมีศูนย์ข้อมูลข่าวสารที่เชื่อมโยงถึงกันเป็นระบบเครือข่าย ผู้เรียนและผู้สอนจะติดต่อประสานงานขอข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ ได้รวดเร็วขึ้นอนาคตการฟัง พูด อ่านและเขียนคงไม่ต้องใช้กระดาษและเครื่องเขียนเพราะคนเราสามารถสั่งให้คอมพิวเตอร์เขียนแทนได้ เพียงแต่ผู้เรียนสามารถฟังและพูดภาษาที่ผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่านั้น

ในอนาคตสังคมไทยทั้งสังคมจะเป็นสถานศึกษาที่เรียกว่าสังคมแห่งการเรียนรู้ (LEARNING SOCIETY) มีการเรียนรู้ที่เป็นแบบในระบบโรงเรียน (FORMAL LEARNING) การศึกษานอกระบบโรงเรียน (NON - FORMAL LEARNING) และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย (INFORMAL LEARNING) ทุกคนจะต้องมีชีวิตที่ผูกพันกับ

การเรียนรู้ในลักษณะใดลักษณะหนึ่งหรือหลาย ๆ ลักษณะพร้อมกันไป

การเตรียมตัวผู้เรียน เตรียมโดยการให้ผู้เรียน เรียนสิ่งต่าง ๆ อย่างหลากหลายเสียก่อน แล้วจึงศึกษา สิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างลึกซึ้ง การเตรียมความพร้อมให้กับผู้ เรียนในยุคนี้ได้แก่ ความพร้อมทางด้านภาษาและ คณิตศาสตร์ รวมทั้งด้านคอมพิวเตอร์และระบบข้อมูล สารสนเทศ

ในอนาคตของสังคม ผู้มีภาระหน้าที่ในการ ฝึกอบรมคนหรือพัฒนามนุษย์จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์มากยิ่งขึ้น ผู้สอนจะต้องมีบทบาทร่วมกับผู้เรียนในขั้นตอนการแสวงหาความรู้ต่าง ๆ โดยผู้สอนไม่จำเป็นจะต้องมีความรู้ในเรื่องนั้นหรือสิ่ง นั้นมาก่อน ผู้สอนจะต้องแนะนำให้ผู้เรียนรู้จักคิด รู้จัก วิเคราะห์ รู้จักสรุปผล รู้จักอภิปรายผลร่วมกัน รู้จักทำ งานเป็นกลุ่ม รู้จักเรียนและจัดทำรายงานเกี่ยวกับผลที่ เกิดจากการศึกษาค้นคว้า

นอกจากนี้ผู้สอนจะต้องเชี่ยวชาญในการ เข้าถึงระบบข่าวสาร เข้าใจในระบบและการทำงานของ คอมพิวเตอร์ สรุปได้ว่าลักษณะของผู้สอนจะต้องช่วย ให้เกิดการเรียนรู้ในลักษณะของกระบวนการวิจัยและ พัฒนา (RESEARCH AND DEVELOPMENT) เพื่อให้ผู้ เรียนมีความสามารถในการวิจัยและพัฒนาที่เหมาะสม

ในฐานะนักพัฒนศึกษากำหนดคุณลักษณะ ของทรัพยากรมนุษย์ที่พึงประสงค์ในยุคข่าวสารจะต้อง คำนึงถึงการปลูกฝังทักษะทางด้านภาษาการสื่อสาร ทักษะความชำนาญเฉพาะทาง ทักษะการเรียนรู้ด้วย ตนเอง ทักษะด้านการจัดการและการมีค่านิยมร่วมกัน เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตและประกอบหน้าที่การงาน เพื่อตนเองและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นการพัฒนาประเทศทางด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีจะก้าวหน้าไปอย่างไรก็ตามนักพัฒนศึกษา เราควรเตรียมพร้อมที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชาติ ด้วยการจัดการศึกษา และสร้างเสริมคุณลักษณะที่พึง ประสงค์ในสอดคล้องกับกระแสของความเปลี่ยนแปลง ดังกล่าว เพื่อให้เหมาะกับยุคสังคมทั้งในปัจจุบันและ อนาคต

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 ได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์อย่างจริงจัง โดยดำเนินการพัฒนาสังคมพัฒนา คุณภาพของคน พัฒนากำลังคนและแรงงานเป็น กระบวนการเดียวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ตอนนี้เรากำลังใช้กลยุทธ์ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อ สนองตอบต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของ เศรษฐกิจโลกซึ่งเกิดจากอิทธิพลของเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่มีผลกระทบต่อกระบวนการผลิตและการบริโภคทำให้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งจำเป็นและเหมาะสม กับยุคสมัย

สถานะเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนเทคโนโลยี ต่าง ๆ ได้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ปัจจัยด้าน ทรัพยากรมนุษย์จึงต้องมีการพัฒนาและสร้างคุณภาพ โดยเฉพาะด้านการศึกษาเพื่อจะนำไปสู่การพัฒนา ประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ดังคำขวัญในเชิงพัฒนา คือ "เสริมคน เสริมงาน เสริมการพัฒนา"

บรรณานุกรม

- ไกรยุทธ อีรัตยาดีนันท์. "การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพระราชดำริ" วารสารศุลกากร. พฤศจิกายน - ธันวาคม 2533, น.45 - 58.
- ครรชิต มาลัยวงศ์. "เทคโนโลยีใหม่กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์" วารสารเทคโนโลยี. ปีที่ 18 ฉบับที่ 98, สิงหาคม 2534, น.46 - 50.
- จรวย บุญยุค. "การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสภาวะของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางเทคโนโลยี" วารสารสาธารณสุขมูลฐานภาคกลาง. ปีที่ 7 ฉบับที่ 4, มกราคม 2535, น.35 - 41.
- จีระ หงส์ลดารมภ์. "คุณภาพทรัพยากรมนุษย์ หนทางของไทยไปสู่นิคส์" จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ตุลาคม - ธันวาคม 2531, น 15 - 16.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. "การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์" ใน ประมวลสาระชุดวิชาเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษา กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. นนทบุรี : โรงพิมพ์สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2536.
- นิคม ทาแดง. "การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคสังคมข่าวสาร" เอกสารการสอนชุดวิชาเทคโนโลยีและการสื่อสาร การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. นนทบุรี : โรงพิมพ์สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2536.
- วีระ บำรุงรักษา. การจัดการศึกษาไทยในศตวรรษหน้า (2535 - 2635). กองแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวง ศึกษาธิการ, กรุงเทพมหานคร : ครูสภา, 2536.
- วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. "บทบาท หน้าที่ และจริยธรรมในวิชาชีพของนักพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ : สู่ศตวรรษ 2000" วารสารข้าราชการ. ปีที่ 39 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน 2537, น.24 - 30.
- เสนห์ จามริก. แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย บทวิเคราะห์เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร : สถาบัน ชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2537.
- อุทัย บุญประเสริฐ. "สาระสำคัญของการวางแผนเชิงกลยุทธ์สำหรับงานวางแผนในสถาบันอุดมศึกษา" สารสภาคณาจารย์. ปีที่ 23 ฉบับที่ 3 มิถุนายน 2537.
- เสนห์ จามริก. แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย บทวิเคราะห์เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2537.
- Alvin, Tofler. Future Shock. New York : Bantom Books Inc., 1971.